

AVIZ

la proiectul de lege pentru modificarea unor acte normative

Guvernul a examinat proiectul de lege pentru modificarea unor acte normative, înaintat cu titlu de inițiativă legislativă nr. 70 din 06.03.2025, de către un grup de deputați în Parlamentul Republicii Moldova, și comunică următoarele.

Inițiativa legislativă este înaintată în conformitate cu art. 73 din *Constituția Republicii Moldova* și art. 47 din *Regulamentul Parlamentului*, adoptat prin *Legea nr. 797/1996*.

Sub aspectul intenției de reglementare, potrivit notei de fundamentare, scopul elaborării proiectului rezidă în necesitatea îmbunătățirii cadrului legal național aferent prevenirii și combaterii violenței împotriva femeilor și a violenței domestice. Astfel, proiectul de lege înaintat de către un grup de deputați reprezintă o continuitate a procesului de implementare a angajamentelor Republicii Moldova, urmare a ratificării Convenției Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței față de femei și a violenței domestice (Convenția de la Istanbul) și, respectiv, aplicării legislației prin adoptarea *Legii nr. 111/2022 pentru modificarea unor acte normative*.

Totodată, necesitatea elaborării proiectului de act normativ, se relevă în contextul analizei, sugestiilor și propunerilor cuprinse în Raportul de evaluare al grupului de experți privind acțiunea împotriva violenței față de femei și a violenței domestice (GREVIO), adoptat la 26 octombrie 2023. Astfel, urmare a evaluării măsurilor luate de autoritățile din Republica Moldova pentru punerea în aplicare a Convenției de la Istanbul, GREVIO a propus o serie de măsuri și îmbunătățiri pentru consolidarea implementării Convenției de la Istanbul. În special, în cadrul Raportului GREVIO, se evidențiază așa aspecte precum:

- Necesitatea unui răspuns mai puternic al justiției penale la toate formele de violență împotriva femeilor, inclusiv la violența domestică;
- Importanța adoptării unor măsuri integrate pentru a aborda alte forme, uneori mai puțin vizibile, de violență împotriva femeilor - „stalking”, mutilarea genitală a femeilor, căsătoria forțată, sterilizarea forțată și avortul forțat;
- Necesitatea îmbunătățirii numărului și disponibilității programelor pentru agresori în întreaga țară;
- Importanța promovării unor campanii de sensibilizare și efectuării cercetărilor cu privire la toate formele de violență împotriva femeilor, inclusiv cele care sunt în prezent mai puțin explorate;

- Facilitarea accesului victimelor la compensație în cadrul procedurilor civile și penale;
- Necesitatea creșterii nivelurilor de finanțare și alocării surselor de finanțare durabile pentru organizațiile pentru drepturile femeilor.

În continuare, se prezintă o analiză generalizată și multiaspectuală bazată pe avizele recepționate din partea autorităților, în raport cu anumite prevederi din cadrul proiectului de lege, ce urmează a fi revizuite conform comentariilor și observațiilor de ordin conceptual și tehnico-legislativ:

I

La art. I (Legea nr. 45/2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței în familie):

La pct. 1, în cadrul preambulului la *Legea nr. 45/2007*, după textul „violenței asupra femeilor, faptul” se propune completarea cu textul „că actele de violență comise prin intermediul tehnologiilor informaționale sau comunicațiilor electronice sunt de o gravitate sporită și generează un grad înalt de pericol social, ”. Se consideră inoportună modificarea prevăzută la pct. 1, or, potrivit art. 43 din *Legea nr. 100/2017 cu privire la actele normative*, în preambulul actului normativ sunt prevăzute scopul și rațiunea adoptării, aprobării sau emiterii actului normativ, motivația social-politică, economică sau de altă natură, precum și direcțiile principale care sunt reflectate în actul normativ. Astfel, în cadrul preambulului *Legii nr. 45/2007*, urmează a fi consfințit scopul general de prevenire și combatere a oricăror forme de violență, fără a evidenția unele manifestări particulare ale violenței împotriva femeilor și violenței în familie.

Cu referire la noțiunea „echipă multidisciplinară teritorială”, pentru clarificarea normei, se consideră necesar substituirea cuvântului „justiției” cu cuvântul „poliției”. Totodată, în scopul respectării utilizării unei terminologii uniforme în cadrul *Legii nr. 45/2007*, cuvântul „profesioniști” se va substitui cu cuvântul „specialiști”.

Sub alt aspect, se consideră oportun examinarea soluției de redare a noțiunii prenotate similar prevederilor *Instrucțiunii metodice privind intervenția poliției în prevenirea și combaterea cazurilor de violență în familie*, aprobată prin *Ordinul Inspectoratului General al Poliției nr. 134/2017*. Astfel, potrivit Instrucțiunii indicate, „echipa multidisciplinară” reprezintă un grup de persoane cu funcții de răspundere, abilitate cu competențe de prevenire și combatere a violenței în familie, creat în cadrul administrației publice locale de nivelul întâi sau nivelul doi, constituit din asistent social comunitar, medic de familie, reprezentanții instituțiilor de învățământ, polițist, reprezentant al autorității administrației publice locale, alte organe și organizații neguvernamentale competente, menite să asigure coordonarea

operativă a activităților comune și să intervină prompt în soluționarea cazurilor de violență în familie și acordarea serviciilor de asistență necesară în conformitate cu prevederile legislației în vigoare.

Prin urmare, pe lângă faptul că definiția din cadrul *Instrucțiunii metodice privind intervenția poliției în prevenirea și combaterea cazurilor de violență în familie* se apreciază drept comprehensivă și mai reușită din punct de vedere al clarității terminologice, urmează a fi luată în considerare și necesitatea racordării definițiilor în cadrul tuturor actelor normative relevante domeniului.

În raport cu amendamentul ce vizează modificarea noțiunii „violență economică”, cuvintele „cardurile bancare” se vor substitui cu cuvintele „conturile bancare”. Totodată, din punct vedere terminologic, este eronată utilizarea cuvântului „încasarea”, or, operațiunea dată reprezintă primirea unei sume de bani. Respectiv, operațiune de „încasare” presupune existența prezumtivă a acordului persoanei (plătitor) în vederea transmiterii/virării sumei de bani pe contul altei persoane (beneficiar). Mai mult, este incorectă aprecierea precum că „încasarea” are loc de pe contul bancar. Or, în cazul operațiunii de „încasare” are loc primirea unei sume de bani pe contul bancar al unei persoane.

Totodată, este necesară detalierea formei de violență economică concretizată în „extragerea mijloacelor bănești de pe conturile bancare ale victimei fără permisiunea acesteia”, în vederea diferențierii de alte fapte penale ilicite cu caracter similar ce atentează la patrimoniul persoanei (ex. art. 186 din Codul penal - „Furtul”). Observațiile indicate supra, urmează a fi luate în considerare și la modificările propuse în raport cu lit. c) alin. (1) art. 201¹ din Codul penal (Art. X pct. 14 din proiect).

Aferent propunerii de modificare a noțiunii „violență împotriva femeilor”, se recomandă substituirea textului „, inclusiv, pe dimensiune digitală, ” cu textul „, inclusiv prin intermediul tehnologiilor informaționale sau al comunicațiilor electronice, ”.

Sub alt aspect, având în vedere utilizarea în cadrul proiectului de lege a noțiunii „dimensiune digitală”, se consideră necesară definirea distinctă a acesteia. Or, noțiunea „dimensiune digitală” se apreciază drept una diferită față de noțiunea „dimensiune digitală a violenței” și care a fost definită în cadrul proiectului de lege.

Cu referire la propunerea de modificare a noțiunii „situație de criză/situație critică”, urmează a fi revăzută necesitatea și oportunitatea completării noțiunii cu textul „, inclusiv pe dimensiune digitală”. În mod concret, potrivit redacției actuale a noțiunii prenotate, „situație de criză/situație critică” reprezintă totalitate a circumstanțelor ce prezintă pericol iminent pentru viața și/sau integritatea fizică și/sau psihică a persoanei, necesitând intervenții în regim de urgență cu măsuri de protecție. Astfel, se apreciază drept irelevantă evidențierea „dimensiunii digitale” în contextul constatării unei situații de criză/situației critice.

Totodată, se menționează că, redacția în vigoare a noțiunii, nu exclude posibilitatea luării în considerare a tuturor factorilor/circumstanțelor/acțiunilor (inclusiv comise prin intermediul tehnologiilor informaționale sau al comunicațiilor electronice) în contextul aprecierii existenței/inexistenței unei situații de criză/situații critice.

La pct. 4, cu referire la cuprinsul lit. d¹) în redacția proiectului, se va completa cu cuvintele „violentei împotriva femeilor și ale violentei în familie”.

La pct. 5, prin care se propune extinderea perioadei de eliberare a ordinului de restricție conform prevederilor art. 12¹ din *Legea nr. 45/2007*, nu este clară necesitatea operării modificărilor în cauză. Or, potrivit alin. (5) art. 12¹ din aceeași lege, „Victima are dreptul, în perioada de acțiune a ordinului de restricție de urgență, să solicite, în condițiile legii, eliberarea ordonanței de protecție. **Acțiunea ordinului de restricție de urgență, în acest caz, se prelungește de drept și încetează odată cu punerea în aplicare a măsurilor de protecție stabilite de judecată.**” Prin urmare, în contextul existenței prevederii de la alin. (5) care indică asupra prelungirii de drept a acțiunii ordinului de restricție în cazul solicitării eliberării ordonanței de protecție, urmează a fi reanalizată oportunitatea și necesitatea operării modificărilor legislative indicate la pct. 5.

Subsidiar, cu referire la același aspect, deși se consideră judicioasă propunerea indicată la pct. 5, urmează a fi luate în calcul capacitățile statului (resurse financiare și umane) ce vor fi necesare în vederea implementării propunerilor nominalizate.

La pct. 6, se propune completarea alin. (1) art. 15 din *Legea nr. 45/2007* cu lit. k) – m) cu următorul cuprins:

„k) obligarea agresorului de a elimina din dispozitivul digital datele informatice cu conținut abuziv;

l) restricționarea accesului agresorului la rețelele de comunicații electronice;

m) interzicerea contractării serviciilor de comunicații electronice, inclusiv a serviciilor preplătite anonime.”.

Cu referire la măsurile noi propuse a fi aplicate în contextul emiterii ordonanței de protecție, se atenționează asupra două aspecte:

În primul rând, analizând, *prima facie*, măsurile indicate la lit. l) și m) par a ridica probleme de constituționalitate din perspectivă respectării dreptului la viața privată. În acest, sunt relevante prevederile art. 54 alin. (2) din Constituția Republicii Moldova – „Exercițiul drepturilor și libertăților nu poate fi supus altor restrângeri decât celor prevăzute de lege, care corespund normelor unanim recunoscute ale dreptului internațional și sunt necesare în interesele securității naționale, integrității teritoriale, bunăstării economice a țării, ordinii publice, în scopul prevenirii tulburărilor în masă și infracțiunilor, protejării drepturilor, libertăților și demnității altor persoane, împiedicării divulgării informațiilor confidențiale sau garantării autorității și imparțialității justiției.”

Mai mult, potrivit alin. (4) din cadrul aceluiași articol, „Restrângerea trebuie să fie proporțională cu situația care a determinat-o și nu poate atinge existența dreptului sau a libertății.”

În speță, nu se desconsideră sau se subestimează riscurile aferent fenomenului de violență în familie sau violenței împotriva femeilor, precum și importanța creării unor măsuri/mecanisme de protecție a victimelor. Totuși, măsurile propuse lit. l) – „restricționarea accesului agresorului la rețelele de comunicații electronice” și, respectiv, lit. m) – „interzicerea contractării serviciilor de comunicații electronice, inclusiv a serviciilor preplătite anonime”, par a fi mult prea drastice, cu repercusiuni disproporționate și în raport cu drepturile și libertățile fundamentale ale persoanei.

Complementar, se notează că, în contextul intenției de aplicare a unor măsuri restrictive/coercitive ce comportă anumite ingerințe în raport cu drepturile și libertățile persoanei, **se impune respectarea testului proporționalității**. Cu alte cuvinte, urmează a fi apreciat dacă realizarea acestor măsuri este necesară și proporțională cu restrângerea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului.

Prin urmare, se consideră necesar de a fi revăzută oportunitatea completării alin. (1) art. 15 din *Legea nr. 45/2007* cu lit. l) și m) în redacția proiectului. Totodată, în ipoteza excluderii literelor prenotate din cadrul proiectului, drept consecință, urmează a fi revizuite/excluse și amendamentele ce vizează completarea art. 15 cu alin. (1³), precum și modificările aferent alin. (5) din același articol.

Cu referire la măsura indicată la lit. k) – „obligarea agresorului de a elimina din dispozitivul digital datele informatice cu conținut abuziv”, se menționează asupra problemicii de aplicabilitate a măsurii date. Astfel, nu este clar cum și de către cine urmează a fi supravegheată îndeplinirea acestei măsurii. Mai mult, este incertă asigurarea respectării măsurii date în ipoteza existenței unor copii ascunse pe alte dispozitive (ex. carduri de memorie) a datelor informatice cu caracter abuziv.

Suplimentar, se consideră necesar detalierea datelor informatice ce urmează a fi eliminate din dispozitivul digital, or, noțiunea „date informatice cu conținut abuziv” se apreciază drept una prea largă.

Potrivit pct. 6, se propune completarea alin. (2) art. 15 cu următorul enunț: „În cazul emiterii ordonanței de protecție pentru acte de violență comise prin utilizarea tehnologiei informaționale sau a comunicațiilor electronice, instanța de judecată informează imediat furnizorul de servicii care gestionează rețele utilizate de agresor”. În raport cu această modificare, nu este clar raționamentul și scopul ce justifică obligația instanței de judecată de a informa imediat furnizorul de servicii care gestionează rețele utilizate de agresor în situația emiterii ordonanței de protecție pentru acte de violență comise prin utilizarea tehnologiei informaționale sau a comunicațiilor electronice. La fel, nu este clar ce acțiuni urmează să întreprindă furnizorul de servicii care gestionează rețele utilizate de agresor în ipoteza informării

acestuiia despre emiterea ordonanței de protecție pentru acte de violență comise prin utilizarea tehnologiei informaționale sau a comunicațiilor electronice.

Mai mult, se constată anumite dificultăți cu care s-ar putea confrunta instanța de judecată în procesul de aplicare a prevederilor în cauză, în special în situația când:

- victima depune cererea de emitere a ordonanței de protecție, dar fără a indica furnizorul care gestionează rețelele utilizate de agresor;
- agresorul nu se prezintă la ședința de judecată pentru a prezenta informațiile necesare despre furnizorul de servicii;
- agresorul se prezintă la ședința de judecată, dar refuză să comunice instanței datele privind furnizorul de servicii;
- alte situații în care instanța nu poate identifica furnizorul de servicii, fără implicarea participanților la proces sau altor autorități.

Sub alt aspect, potrivit art. 278⁷ alin. (1) din Codul de procedură civilă, instanța de judecată emite, în 24 de ore de la primirea cererii privind aplicarea măsurilor de protecție, o încheiere prin care admite sau respinge cererea. Astfel, având în vedere termenul extrem de scurt, va fi și îngreunată sarcina instanței privind obligarea acesteia de a întreprinde măsuri suplimentare în vederea identificării furnizorului de servicii care gestionează rețele de utilizate de agresor. Observațiile în cauză urmează a fi reținute și în raport cu modificările propuse la alin. (5) art. 15, precum și în orice alte amendamente din proiectul de act normativ care impun o astfel de obligație pentru instanța de judecată.

Prin urmare, se atenționează asupra neclarităților și dificultăților de aplicare în practică a prevederilor indicate în proiect, motiv pentru care urmează a se reflecta suplimentar asupra acestor aspecte.

La art. II (Legea nr. 1069/2000 cu privire la informatică):

La pct. 1, se propune completarea art. 2 cu o nouă noțiune, și anume „date informatice cu conținut abuziv” ca fiind „date informatice cu conținut abuziv” se are în vedere acele informații discriminatorii, inclusiv sexiste, informații care incită la ură, imagini (fotografii/videoclipuri) cu conținut sexual sau pornografic, mesaje amenințătoare, obscene, calomnioase, defăimătoare ori ale mesaje ofensatoare. În raport cu noțiunea propusă spre completare în cadrul *Legii nr. 1069/2007*, reiterăm asupra incertitudinii și dificultății definirii legale a noțiunii „date informatice cu conținut abuziv”, or, aceasta poate fi interpretată diferențiat, fiind complicat de a determina toate categoriile de date ce pot fi apreciate drept informații cu conținut abuziv.

Astfel, nu este clar de ce autorii proiectului, în contextul definirii noțiunii „date informatice cu conținut abuziv”, s-au limitat doar la enumerarea unor anumite categorii de informații. Spre exemplu, nu este clar de ce imaginile/videoclipurile

care conțin secvențe ale violenței fizice sau sexuale, nu s-ar include în noțiunea „date informatice cu conținut abuziv”.

Pe de altă parte, nu este clar prin ce se manifestă caracterul abuziv al „*informațiilor discriminatorii, inclusiv sexiste, informațiilor care incită la ură, mesajelor obscene, calomnioase, sau defăimătoare*”. Totodată, în raport cu „*imaginile (fotografii/videoclipuri) cu conținut sexual*”, urmează a fi concretizat caracterul neconsimțit al actului sexual captat în fotografii sau videoclipuri. Or, în ipoteza unui act sexual consimțit (atunci când acesta nu este viciat), imaginile în cauză nu pot fi considerate drept date informatice cu conținut abuziv.

Având în vedere cele menționate supra, se impune revizuirea cuprinsului noțiunii „date informatice cu conținut abuziv” propuse în redacția proiectului.

Potrivit pct. 2, se propune completarea art. 4 din *Legea nr. 1069/2000* cu alineatul (3¹) cu următorul cuprins: „Este interzisă și se sancționează conform legislației producerea și/sau răspândirea, prin rețele publice, a datelor informatice cu conținut abuziv.”. În acest sens, se impune excluderea amendamentului indicat, dat fiind faptul că obiectul de reglementare a articolului respectiv (art. 4 din *Legea nr. 1069/2000*) ține de protecția datelor în rețele și sisteme informatice. Totodată, urmează a fi revăzută necesitatea normei propuse la pct. 2, având în vedere faptul că aceasta poartă mai mult un caracter declarativ. Or, răspunderea contravențională/penală pentru comiterea acțiunilor nominalizate (în speță: producerea și/sau răspândirea, prin rețele publice, a datelor informatice cu conținut abuziv) va surveni doar în ipoteza înscrierii acestora în Codul contravențional sau Codul penal.

La art. III (Legea nr. 284/2004 privind comerțul electronic):

Preliminar, se consemnează că denumirea legii supuse amendării a fost modificată prin art. V din *Legea nr. 60/2023 pentru modificarea unor acte normative (stimularea comerțului electronic)*, motiv pentru care se impune ca textul „Legea nr. 284/2004 privind comerțul electronic” să fie substituit cu textul „Legea nr. 284/2004 privind serviciile societății informaționale”.

Potrivit art. III din proiect, se propune completarea listei componentelor de infracțiuni prevăzute la alin. (1) art. 25 din *Legea nr. 284/2004*. La moment, potrivit art. 25 alin. (1) din legea prenotată, „Furnizorii care oferă servicii de acces la internet sau servicii de stocare permanentă a informației au obligația de a pune la dispoziția publicului un instrument (mijloc) ușor accesibil și vizibil care să permită oricărei persoane să aducă la cunoștința furnizorilor de servicii respectivi informații privind desfășurarea de către destinatarii serviciilor, prin intermediul acestor servicii, a activităților ce constituie infracțiuni prevăzute la art. 140, 175¹, 208¹, 279² și 346 din Codul penal. Furnizorii de servicii sînt obligați să comunice prompt autorităților publice abilitate despre activitățile ilicite care sînt desfășurate de către destinatarii

serviciilor, prin intermediul acestor servicii, după ce asemenea informații le sînt semnalate.”.

Așadar, în proiectul de lege, se propune completarea listei infracțiunilor indicate la art. 25 alin. (1) cu următoarele componente de infracțiuni din Codul penal – art. 173, 176 alin. (1) lit. c), 176 alin. (2), 176¹, 177 alin. (3), 177¹, 201¹ alin. (1) lit. b).

Cu referire la acest amendament, se consideră necesar excluderea unor componente de infracțiuni propuse a fi incluse în cadrul art. 25 alin. (1) din *Legea nr. 284/2004*. Or, din analiza prevederilor actuale, se constată faptul că, legiuitorul, la elaborarea prevederilor articolului prenotat, s-a ghidat de raționamentul includerii unor componente de infracțiuni specifice, și anume - posibilitatea comiterii acestora prin intermediul rețelelor de comunicații electronice. Din aceste considerente, se impune excluderea din proiectul de lege a art. 176 alin. (1) lit. c). din Codul penal, dat fiind faptul că în latura obiectivă a componentei indicate, nu se indică comiterea infracțiunii prin intermediul rețelelor de comunicații electronice.

Cu referire la art. 176¹ din Codul penal, se consideră necesar concretizarea variantei-tip de infracțiuni ce sunt prevăzute la art. 176¹. Astfel, din analiza prevederilor articolului prenotat, **se consideră judicioasă completarea art. 25 alin. (1) din *Legea nr. 284/2004* cu art. 176¹ alin. (5) din Codul penal.**

Complementar, având în vedere modificările propuse în proiect la cuprinsul alin. (1) art. 201¹ (Art. X pct. 14 din proiect), textul „201¹ alin. (1) lit. b)” din proiect se va substitui cu cifrele „201¹”.

La art. IV (*Legea nr. 68/2016 cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar*):

Potrivit art. IV, se propune completarea art. 75 din *Legea nr. 68/2016* cu alin. (5²) cu următorul cuprins: „Costurile expertizelor judiciare, inclusiv expertizele medico-legale și psihologice, efectuate pentru identificarea cazurilor de violență în familie și a victimelor infracțiunilor contra vieții, sănătății sau vieții sexuale, vor fi suportate din bugetul de stat.”.

Inițial, se consemnează asupra formulei defectuoase a dispoziției alin. (5²). Or, este eronat de a menționa că, expertizele judiciare (indiferent de tipul acestora) sunt efectuate „*pentru identificarea cazurilor de violență în familie și a victimelor infracțiunilor contra vieții, sănătății sau vieții sexuale*” (a se vedea în acest sens noțiunea „expertiză judiciară” din cadrul art. 2, precum și art. 12 alin. (1) și (2) din *Legea nr. 68/2016*).

Cu referirea la propunerea achitării costurilor expertizelor judiciare din contul bugetului de stat, trebuie menționate următoarele aspecte:

În primul rând, se consemnează că, potrivit regulii generale, costurile pentru efectuarea unei expertize judiciare în cadrul unui proces penal/contravențional, le

suportă ordonatorul expertizei judiciare. Astfel, potrivit art. 75 alin. (3) din *Legea nr. 68/2016*, „În cauzele penale, cheltuielile pentru efectuarea expertizei sunt suportate de către ordonatorul expertizei judiciare din bugetul alocat, cu excepția cazurilor prevăzute la art.142 alin. (2) din Codul de procedură penală al Republicii Moldova.”, iar potrivit alin. (4) din cadrul aceluiași articol, „Plata pentru expertiza judiciară dispusă în cauzele contravenționale se achită din mijloacele bugetare ale ordonatorului expertizei.”.

Totodată, în sensul art. 2 din aceeași lege, ordonator al expertizei judiciare poate fi organul de urmărire penală, instanța de judecată sau un alt participant al unui proces derulat conform legislației de procedură civilă, penală sau contravențională (denumită în continuare legislație de procedură), care are dreptul de a dispune sau de a solicita în mod independent efectuarea unei expertize judiciare.

Așadar, în ipoteza adoptării amendamentului la *Legea nr. 68/2016* în redacția propusă de autori, costurile de efectuare a expertizelor judiciare, inclusiv a expertizelor medico-legale și psihologice, efectuate în cadrul proceselor penale ce vizează comiterea infracțiunilor de violență în familie, infracțiunilor contra vieții, sănătății sau vieții sexuale, vor fi suportate din bugetul de stat, indiferent de calitatea procesuală a părții care a solicitat efectuarea expertizei.

În al doilea rând, reieșind din redacția dispoziției alin. (5²), se constată că din contul bugetului de stat, urmează a fi suportate cheltuielile nu doar în raport cu expertizele medico-legale sau psihologice, dar cu referire la toate tipurile de expertiză ce vor fi efectuate în cadrul unui proces penal. În acest sens, se menționează că, la etapa actuală, potrivit nomenclatorului expertizelor judiciare, aprobat prin *Hotărârea Guvernului nr. 195/2017*, sunt prevăzute 30 de genuri a expertizelor judiciare.

În al treilea rând, din conținutul normei propuse la alin. (5²), reiese faptul că din contul bugetului de stat, se vor suporta toate cheltuielile aferente efectuării expertizelor judiciare ce au fost dispuse în cadrul unui proces penal ce vizează comiterea unei infracțiuni de violență în familie sau infracțiuni contra vieții, sănătății sau vieții sexuale. Astfel, se reține că, potrivit Codului penal al Republicii Moldova, numărul sumar al infracțiunilor în cauză (violența în familie, infracțiuni contra vieții, sănătății sau vieții sexuale) este de 25.

Mai mult, din conținutul normei, nu este clar dacă se face referire doar la componența de infracțiune prevăzute la art. 201¹ din Codul penal, sau și la componența de contravenție prevăzută la art. 78¹ din Codul contravențional.

Drept urmare, prin prisma celor invocate supra, se atenționează asupra faptului că amendamentul formulat la art. IV din proiect, va avea impact financiar asupra bugetului de stat, fiind necesară reanalizarea acestuia sub aspectul cuantificării indicării sursei de finanțare. Mai mult, acest aspect n-a fost elucidat în

cadrul notei de fundamentare la pct. 4.2 – „Impactul financiar și argumentarea costurilor estimative”.

Așadar, se impune **revizuirea dispoziției normei în raport cu următoarele aspecte:**

- 1) Concretizarea genului expertizelor judiciare, ale căror costuri de efectuare urmează a fi suportate de bugetul de stat (eventual, restrângerii categoriilor expertizelor judiciare);
- 2) Clarificarea normei sub aspectul acoperirii costurilor pentru efectuarea expertizei judiciare din bugetul de stat, în funcție de calitatea procesuală a părții în proces care are dreptul de a solicita efectuarea expertizei judiciare;
- 3) Necesitatea revizuirii normei în raport cu categoriile cauzelor penale/contravenționale în cadrul cărora costurile pentru efectuarea expertizelor judiciare urmează a fi suportate din bugetul de stat.

În altă ordine de idei, cuvintele din cadrul dispoziție alin. (5²) „*vor fi suportate din bugetul de stat*” nu oferă claritate privind subiectul efectiv care suportă costurile pentru expertizele judiciare.

În acest context, atenționăm că, deja există precedente de adresări (inclusiv din partea Cancelariei de stat) privind incertitudinea din bugetul cărei autorități urmează să fie suportate cheltuielile pentru serviciile de expertiză judiciară vizate de prevederile art. 75, alin. (5¹) al aceleiași Lege, or, atât ordonatorul (instanța, OUP, procuratura etc.), cât și instituțiile publice de expertiză judiciară sunt finanțate din bugetul de stat.

Astfel, dat fiind faptul că instituțiile publice de expertiză judiciară sunt în imposibilitate de a estima numărul de expertize judiciare ce vor fi dispuse pe marginea cauzelor de acest gen/respectiv sumele necesare pentru planificarea bugetului la acest capitol, este logic și eficient ca aceste costuri să fie planificate/suportate de către ordonatorii expertizelor judiciare.

Din considerentele expuse, subliniem necesitatea revizuirii textului pct. IV din proiect, în vederea concretizării și excluderii confuziilor în ceea ce privește identitatea exactă a subiectului care trebuie să suporte aceste costuri.¹

La art. V (Legea nr. 198/2007 cu privire la asistența juridică garantată de stat):

Potrivit pct. 1, se propune completarea art. 19 alin. (1) din Legea nr. 198/2007 cu lit. b²) cu următorul cuprins:

„b²) au nevoie de asistență juridică în calitate de victime în procese contravenționale pornite în temeiul art. 54², 56¹, 65¹, 70², 70³, 71¹, 78¹, 78² și 318¹ din Codul contravențional.”

¹ A se vedea în acest sens avizul Centrului Național de Expertize Judiciare.

Inițial, se menționează că, potrivit art. 19 alin. (1¹) din *Legea nr. 198/2007*, „Au dreptul la asistență juridică calificată copiii victime ale infracțiunilor, **victimele violenței în familie**, victimele infracțiunilor privind viața sexuală, indiferent de venituri.”. Drept urmare, victimele violenței în familie (atât în cadrul cauzelor contravenționale - art. 78¹ din Codul contravențional, cât și în cadrul cauzelor penale art. 201¹ din Codul penal), **au deja dreptul la asistență juridică calificată**, nefiind necesară includerea art. 78¹ în cadrul lit. b²).

În altă ordine de idei, se menționează că, în ipoteza implementării modificărilor indicate la art. V, va crește considerabil numărul de beneficiari ai asistenței juridice garantate de stat, fiind necesară și creșterea cheltuielilor de remunerare a avocaților. O asemenea situație ar impune necesitatea operării anumitor rectificări bugetare.

Complementar, se recomandă excluderea următoarelor contravenții propuse în cuprinsul lit. b²) alin. (1) art. 19 din *Legea nr. 198/2007*: art. 54², 65¹, 70², 70³, 71¹, 78². Excluderea art. 78² este necesară în contextul în care se dorește incriminarea actelor de persecuție în Codul penal. Totodată, în contextul intenției acordării dreptului la asistență juridică calificată pentru victimele contravenției prevăzute la art. 318¹ – „Neexecutarea ordinului de restricție de urgență”, nu este clar de ce nu s-ar reglementa o garanție similară și pentru victimele infracțiunii prevăzute la art. 320¹ din Codul penal – „Neexecutarea măsurilor din ordonanța de protecție a victimei violenței în familie”. Or, având în vedere gravitatea și caracterul penal al acțiunilor prevăzute la art. 320¹, este rațională stabilirea primordială a garanției nominalizate pentru victimele infracțiunii de neexecutare a măsurilor din ordonanța de protecție a victimei violenței în familie.

Cu referire la recomandarea excluderii art. 54², 65¹, 70², 70³, 71¹ din Codul contravențional, se menționează că obiectul juridic special al acestora la care se atentează, nu se referă la relațiile sociale aferente protecției victimelor violenței în familie sau violenței împotriva femeilor.

Prin urmare, în contextul amendamentelor propuse la art. V, este necesară realizarea unei analize a impactului financiar potrivit prevederilor *Legii nr. 100/2017 cu privire la actele normative* și, respectiv, potrivit *Metodologiei de analiză a impactului de reglementare*, aprobată prin *Hotărârea Guvernului nr. 574/2024*.

Potrivit pct. 2, se propune modificarea art. 26 alin. (1) din *Legea nr. 198/2007*. Astfel, la art. 26 alin. (1), după textul „art. 19 alin. (1) lit. a)” se propune completarea cu textul „b²)” (litera b²) în redacția propusă a pct. 1 art. V din proiect).

Cu referire la acest amendamentul indicat, se consideră inoportună operarea acestuia în cadrul art. 26 alin. (1) din *Legea nr. 198/2007*, or, prevederea indicată reglementează procedura de înaintare a cererii de acordare a asistenței juridice calificate în cauzele penale în situația când interesele justiției o cer, însă persoanele

implicate în proces nu dispun de suficiente mijloace pentru a plăti serviciile de asistență juridică (art. 19 alin. (1) lit. a) din *Legea nr. 198/2007*).

Din considerentele indicate, **cu titlu de soluție alternativă**, se va examina oportunitatea completării art. 26 cu alineat nou, dedicat reglementării procedurii de înaintare a solicitării de acordare a asistenței juridice calificate în situațiile prevăzute la lit. b²) din proiect.

La art. VII (Legea nr. 200/2010 privind regimul străinilor în Republica Moldova):

Potrivit art. VII, se propune completarea 45 din *Legea nr. 200/2010* cu alineatul (8¹) cu următorul cuprins:

„(8¹) În cazul în care un străin a fost absent de pe teritoriul Republicii Moldova pentru o perioadă mai mare de 36 de luni consecutive, fără voința sa, ca urmare a unei căsătorii forțate, acestuia i se poate acorda dreptul la ședere permanentă fără a fi necesară o ședere provizorie legală și continuă de 12 luni, dacă absența sa involuntară lu caracterul forțat al căsătoriei sunt constatate printr-o hotărâre judecătorească definitivă sau printr-un act emis de o autoritate competentă.”.

Textul alineatului propus pentru completarea art. 45 din legea menționată, conține mai multe neclarități care ar putea apărea în procesul de implementare a acestuia. De altfel, propunerea înaintată descrie situația unei căsătorii forțate care poate avea loc fie pe teritoriul Republicii Moldova, fie în afara teritoriului țării, victima fiind o persoană străină. La fel, în acest context, nu este clar la ce hotărâre a instanței de judecată sau act a autorității competente face referire autorul, a unei instanțe și autorități naționale sau din alt stat.

Totodată, textul „sau printr-un act emis de o autoritate competentă” lasă loc de interpretare și poate crea ambiguități. Formularea aceasta nu specifică clar care autoritate este competentă să emită un astfel de act, precum și ce tip de acte ar putea fi utilizate pentru a susține cazurile de căsătorii forțate în cazul străinilor. Lipsa unui cadru precis poate duce la o aplicare incoerentă a legii, întrucât diferite instanțe sau autorități pot interpreta termenul „autoritate competentă” în moduri diferite. De asemenea, termenul „act emis” poate duce la interpretări privind tipul de document care ar putea să fie luat în considerare ca dovadă. Ar putea fi vorba de un certificat, un raport al unei autorități competente, un document oficial de protecție emis de o organizație non-guvernamentală sau alt tip de act.

Prin urmare, se propune de a fi exclus textul „sau printr-un act emis de o autoritate competentă” și clarificarea textului cu referire la hotărârea judecătorească, prin specificarea caracterului acesteia, ca fiind una națională sau internațională. În cazul unei hotărâri internaționale, este important să fie specificată obligativitatea străinului de a o prezenta, la fel ca și celelalte acte prevăzute de legislația în domeniu.

La art. IX (Codul muncii al Republicii Moldova nr. 154/2003):

La pct. 1, textul „Noțiunea „hărțuirea sexuală”, va avea următorul cuprins:” se va exclude ca fiind lipsit de finalitate.

Potrivit pct. 2, se propune completarea art. 211¹ din Codul muncii cu lit. f¹) cu următorul cuprins:

„f¹) acțiuni intenționate de încălcare a demnității în muncă pe criteriul de sex, manifestate prin hărțuire, hărțuire sexuală sau persecutare, care nu întrunesc elementele constitutive ale unei contravenții sau infracțiuni, dar care au afectat integritatea psihică a victimei, fapt constatat prin raport de evaluare psihologică;”

Cu referire la completarea art. 211¹ cu lit. f), se consideră necesar de fi revăzută oportunitatea amendamentului, din următoarele considerente:

În primul rând, nu este clar de ce în cadrul textului normei s-a reținut doar comiterea faptelor (hărțuire, hărțuire sexuală sau persecutare) bazate pe criteriul de sex. Or, dacă se are în vedere acțiunile de hărțuire, hărțuire sexuală sau persecutare în sensul Codului penal/contravențional, se menționează că, săvârșirea acestor fapte poate fi bazată pe diferite criterii, nu doar criteriul de sex. Spre exemplu, potrivit art. 70² din Codul contravențional, prin hărțuire se înțelege manifestarea unui comportament fizic, verbal, nonverbal sau a altor acțiuni care conduc la crearea unui mediu intimidant, ostil, degradant, umilitor sau ofensator, având drept scop sau efect lezarea demnității unei persoane pe baza criteriilor de rasă, culoare, origine națională, etnică și socială, statut social, cetățenie, limbă, religie sau convingeri, vârstă, sex, identitate de gen, statut matrimonial, orientare sexuală, dizabilitate, stare de sănătate, statut HIV, opinie, apartenență politică, avere, naștere sau orice alt criteriu.

Mai mult, o asemenea abordare este contrară principiilor de bază ale reglementării raporturilor de muncă și a altor raporturi legate nemijlocit de acestea. În acest sens, potrivit art. 5 din lit. b) din Codul muncii, unul din principiile de bază ale raporturilor de muncă, se relevă în interzicerea muncii forțate (obligatorii), a discriminării **după orice criteriu** și a hărțuirii sexuale în domeniul raporturilor de muncă.

În al doilea rând, norma propusă la lit. f¹) nu corespunde standardului calității legii **sub aspectul clarității și previzibilității**. Astfel, nu este clar textul: „*acțiuni intenționate [...], manifestate prin hărțuire, hărțuire sexuală sau persecutare, dar care nu întrunesc elementele constitutive ale unei contravenții sau infracțiuni, [...]*”. Or, dacă nu sunt întrunite elementele constitutive ale contravenției de hărțuire – art. 70² din Codul contravențional, ale infracțiunii de hărțuire sexuală – 173 din Codul penal și, respectiv, ale contravenției de persecutare – art. 78² din Codul contravențional, atunci nu este clar care sunt acele alte acțiuni ce pot fi considerate drept încălcare gravă a obligațiilor de muncă în sensul lit. f¹) din proiect.

La acest capitol, urmează a fi reținute constatările Curții Constituționale care, în *Hotărârea nr. 9 din 26 martie 2023 pentru controlul constituționalității Legii nr. 280 din 4 octombrie 2023 (interdicția de a candida la alegeri, aplicată unor persoane asociate partidelor politice declarate neconstituționale [nr. 2])*, a statuat:

„73. Așa cum prevede articolul 54 alin. (2) din Constituție, exercițiul drepturilor și al libertăților nu poate fi supus altor restrângeri decât celor „prevăzute de lege”. Principiul legalității presupune îndeplinirea standardului calității prevederilor legale aplicabile (a se vedea HCC nr. 9 din 11 aprilie 2023, § 66 și jurisprudența citată acolo). Acest standard presupune că legea trebuie să fie suficient de clară și previzibilă. **Principiul previzibilității presupune că o persoană obișnuită trebuie să poată fi conștientă și să prevadă, în orice moment și într-o măsură rezonabilă, consecințele care decurg din acțiunile sale, pentru a-și reglementa astfel conduita** (§ 19 din Opinia citată mai sus).”

Aspectele menționate comportă o importanță deosebită, în contextul în care, potrivit art. 86 alin. (1) lit. p) din Codul muncii, încălcarea gravă, chiar și o singură dată, a obligațiilor de muncă poate servi drept temei pentru concedierea salariatului. Din aceste motive, formularea clară și previzibilă a încălcărilor indicate la lit. f¹), este esențială în vederea neadmiterii unor interpretări neuniforme sau aplicări abuzive, care ar putea avea drept consecință concedierea salariatului.

În al treilea rând, nu este clar la care „raport de evaluare psihologică” s-a referit autorul proiectului, or, legislația muncii nu operează cu asemenea noțiuni. Mai mult nu este clar care va fi procedura întocmirii raportului dat: care sunt persoanele care pot întocmi raportul de evaluare psihologică; cine poate solicita efectuarea raportului; cum și de către cine vor fi suportate cheltuielile în vederea întocmirii raportului de evaluare psihologică; în baza căror prevederi legale urmează a fi efectuat raportul și ce trebuie să conțină.

În concluzie, se notează asupra neclarității aplicării mecanismului de constatare a faptelor indicate la lit. f¹), fiind necesară detalierea acestuia prin prisma celor evidențiate supra.

Mai mult, chiar și în ipoteza clarificării problematicilor evidențiate supra, raportul de evaluare psihologică nu poate servi drept unic act/probă care se constată/demonstreze încălcările prevăzute la lit. f¹).

La art. X (Codul penal al Republicii Moldova nr. 985/2002):

La pct. 1, se propune completarea alin. (2) din cadrul art. 98 cu lit. b¹) – „măsuri de probațiune”. În raport cu modificarea dată, se consideră necesar excluderea acesteia din cadrul proiectului de lege, din următoarele considerente:

Inițial, se remarcă faptul că nici Codul penal și nici un alt act normativ nu definește conceptul de „măsuri de probațiune”. Totodată, nici în proiectul de lege nu se regăsește o definiție în acest sens.

În sensul art. 2 din *Legea nr. 8/2008 cu privire la probațiune*, prin noțiunea „probațiune” se înțelege o evaluare psihosocială, control al persoanelor aflate în

conflict cu legea penală și resocializarea lor, adaptarea persoanelor eliberate din locurile de detenție, pentru preîntâmpinarea săvârșirii de noi infracțiuni.

Se poate concluziona că, autorii proiectului, prin sintagma „măsurile de probațiune”, au conceptualizat un complex de activități în cadrul derulării programelor probaționale care le pot aplica doar instanța de judecată subiecților probațiunii. Abordarea se apreciază drept una eronată, or, reieșind din prevederile *Legii nr. 8/2008*, precum și definiției de probațiune, prin „măsurile de probațiune” se poate înțelege totalitatea activităților de evaluare psihosocială, de control al persoanelor aflate în conflict cu legea penală și de resocializare a lor, precum și de adaptare a persoanelor eliberate din locurile de detenție în scopul reintegrării lor în societate.

Astfel, măsurile de probațiune sunt prevăzute de *Legea nr. 8/2008 cu privire la probațiune*, unele fiind aplicate în exclusivitate prin hotărâre judecătorească, iar altele în baza prevederilor actelor normative conexe.

De asemenea, se impune a fi revăzută completarea Codului penal cu art. 104¹ – „Programe probaționale”, din următoarele considerente:

Potrivit art. 2⁹ din *Legea nr. 8/2008 cu privire la probațiune*, prin programe probaționale se înțelege un complex de activități de corecție a comportamentului social și de reintegrare socială aplicate unei persoane eliberate de pedeapsă sau de răspundere penală care se desfășoară individual și/sau în grup, tipul acestora fiind stabilite de către consilierul de probațiune, reieșind din evaluările efectuate.

Astfel, programele probaționale nu reprezintă totalitatea de măsuri probaționale, ci sunt o parte din spectrul de activități/măsuri de probațiune aplicate făptuitorului/condamnatului. Mai mult, sunt concepte diferite și cu sensuri distincte utilizate în propunerea de la art. 98 (*măsurile de probațiune*) și cea de la 104¹ (*programe probaționale*).

Sub alt aspect, introducerea art. 104¹ în Codul penal se consideră inoportună, având în vedere că instituția liberării de pedeapsă penală deja prevede posibilitatea obligării condamnatului de a participa la programe probaționale. Astfel, în contextul aplicării condamnării cu suspendarea condiționată a executării pedepsei, fiind una din categoriile liberării de pedeapsă penală, potrivit art. 90 alin. (6) din Codul penal, aplicând condamnarea cu suspendarea condiționată a executării pedepsei, instanța de judecată îl obligă pe condamnat să îndeplinească una sau mai multe obligații prevăzute la lit. a) – h). Una dintre obligațiile ce poate fi aplicată de către instanța de judecată, poate fi **obligarea de a participa la programe probaționale** – lit. g) alin. (6) art. 90 din Codul penal. Totodată, potrivit art. 90 alin. (6¹), în cazul condamnării minorului cu suspendarea condiționată a executării pedepsei, participarea la programul probațional este obligatorie.

La fel, potrivit art. 90¹ alin. (5) din Codul penal, la liberarea persoanei pentru executarea părții de pedeapsă suspendată condiționat pot

fi aplicate obligațiile prevăzute la art. 90 alin. (6). Similar, potrivit art. 91 alin. (2), aplicând liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen, instanța de judecată îl obligă pe condamnat să îndeplinească una sau mai multe dintre obligațiile prevăzute la art. 90 alin. (6) în termenul de pedeapsă rămas neexecutat.

În aceeași ordine de idei, în conformitate cu art. 92 alin. (4), la înlocuirea părții neexecutate din pedeapsă cu o pedeapsă mai blândă, instanța de judecată îl poate obliga pe condamnat să îndeplinească obligațiile prevăzute la art. 90 alin. (6) în termenul de pedeapsă, la care a fost condamnat, rămas neexecutat.

Complementar, este de precizat că programele probaționale sunt inerente instituției liberării de răspundere penală (Capitolul VI din Codul penal) și, respectiv, instituției liberării de pedeapsă penală (Capitolul IX din Codul penal). Totuși, conform proiectului, se propune reglementarea măsurilor de probațiune/programele probaționale drept măsuri de siguranță care sunt reglementate în cadrul Capitolului X din Codul penal. Această abordare este eronată, întrucât scopul și natura juridică a măsurilor de siguranță în sensul Codului penal sunt diferite față de măsurile de probațiune/programele probaționale.

Mai mult, analizând cuprinsul prevederilor art. 104¹ propus în proiect, programele probaționale ar putea fi aplicate inclusiv față de condamnații care ispășesc pedeapsa penală sub forma închisorii sau chiar și în privința condamnaților la detențiune pe viață, fapt care, de asemenea, nu poate fi acceptat. Astfel, se notează că programele probaționale (în sensul Codului penal) se aplică exclusiv în situațiile menționate supra și doar de anumiți subiecți, activitatea cărora nu are tangență cu executarea nemijlocită a pedepsei penale sub forma închisorii. Totodată, deși în contextul ispășirii pedepsei penale sub forma închisorii, conform art. 11 din *Legea nr. 8/2008 cu privire la probațiune*, este posibilă aplicarea unor programe de educație civică, etică și morală, de instruire profesională, de muncă educativă, totuși, acestea din urmă reprezintă o categorie distinctă de programe ce se încadrează în instituția „probațiunii penitenciare”. Respectiv, urmează a fi apreciate drept instituții distincte „probațiunea penitenciară” în sensul art. 11 din *Legea nr. 8/2008 cu privire la probațiune*, pe de o parte, și „programele probaționale” în sensul Codului penal, pe de altă parte.

Prin urmare, în vederea neadmiterii unor contradicții dintre prevederile Codului penal indicate supra și prevederile art. 104¹ în redacția proiectului, se impune excluderea propunerii de la pct. 2 art. X din proiectul de act normativ.

În context, sunt relevante constatările Curții Constituționale în materia previzibilității și clarității legii. Astfel, în *Hotărârea nr. 26/2016 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din Legea nr. 142-XVI din 26 iunie 2008 cu privire la ipotecă (notificarea debitorului ipotecar)*, Curtea a statuat:

„53. De asemenea, textul legislativ trebuie să corespundă principiului unității materiei legislative sau corelației între textele regulatorii, pentru ca persoanele să-și poată adapta comportamentul la reglementările existente, ce

exclud interpretările contradictorii sau concurența între normele de drept aplicabile. Astfel, legea trebuie să reglementeze în mod unitar, să asigure o legătură logico-juridică între dispozițiile pe care le conține, iar în cazul unor instituții juridice cu o structură complexă să prevadă elementele ce disting particularitățile lor.

54. Curtea reține că previzibilitatea și claritatea constituie elemente *sine qua non* ale constituționalității unei norme, care în activitatea de legiferare acestea nicidecum nu pot fi omise.”

În continuare, potrivit proiectului, se propune completarea Codului penal cu art. 134²⁶ – „Motivele de ură față de femei”. Astfel, potrivit normei propuse, prin motive de ură față de femei se înțelege sentimentul puternic de atitudine dușmănoasă față de femei.

În conexiune cu propunerea de completare a Codului penal cu art. 134²⁶, în conformitate cu pct. 3 – 10 din proiect, se propune completarea mai multor articole din Codul penal cu o nouă circumstanță agravantă – „din motive de ură față de femei”. În raport cu amendamentele în cauză, se impune excluderea acestora din proiect din următoarele considerente:

Prin *Legea nr. 111/2022 pentru modificarea unor acte normative*, Codul penal a fost completat cu art. 134²¹ – „Motive de prejudecată”. Astfel, potrivit articolului menționat, prin motive de prejudecată se înțeleg idei preconcepute ale făptuitorului bazate pe considerente de rasă, culoare, origine etnică, națională sau socială, cetățenie, **sex**, **gen**, limbă, religie sau convingeri religioase, opinii politice, dizabilitate, orientare sexuală, identitate de gen, stare de sănătate, vârstă, stare civilă, indiferent dacă fapta este comisă în privința persoanei care posedă astfel de caracteristici protejate, în privința bunurilor acesteia ori asociate cu aceasta sau în privința persoanei care acordă suport persoanelor ce posedă astfel de caracteristici protejate ori se asociază cu acestea, această asociere fiind una reală sau percepută ca fiind reală.

Totodată, prin aceeași lege, a fost modificat cuprinsul lit. d) alin. (1) art. 77 din Codul penal. Prin urmare, circumstanța agravantă prevăzută la art. 77 alin. (1) lit. d) a fost expusă în următoarea formulă: „d) săvârșirea infracțiunii din motive de prejudecată”.

Așadar, având în vedere modificările operate la Codul penal prin *Legea nr. 111/2022 pentru modificarea unor acte normative*, nu este necesar să fie prevăzut motivul de ură față de femei ca circumstanță agravantă distinctă în cadrul unor componente de infracțiuni, or, aceasta se include în definiția largă a motivelor de prejudecată prevăzută la art. 134²¹. În caz contrar, se creează riscul dublării reglementărilor.

Mai mult, în ipoteza completării unor articole din partea specială a Codului penal cu circumstanța agravantă concretizată în săvârșirea unei infracțiuni „din motive de ură față de femei”, există riscul creării unor incertitudini în raport cu calificarea unor acțiuni. Spre exemplu, la art. 145 alin. (2) lit. l), se incriminează

omorul săvârșit **din motive de prejudecată**. Totodată, potrivit pct. 3 din proiect, se propune completarea art. 145 alin. (2) cu lit. l¹) – „**din motive de ură față de femei**”. Astfel, în ipoteza completării Codului penal cu agravanta „din motive de ură față de femei”, se creează riscul ca la calificarea unei fapte să fie reținută atât agravanta prevăzută la lit. l) – „din motive de prejudecată”, cât și agravanta prevăzută la lit. l¹) – „din motive de ură față de femei”. O asemenea soluție este inadmisibilă, or, introducerea explicită a „motivului de ură față de femei” creează riscul ca una și aceeași faptă să fie calificată prin reținerea a două circumstanțe agravante similare, situație ce acordă faptei dublă valență juridică, creează paralelisme legislative și afectează securitatea juridică.

În același timp, nu considerăm oportun defalcarea din conținutul agravantei „din motive de prejudecată” a ipotezei „din motive de ură față de femei” ca fiind un caz special al „motivelor de prejudecată”. Această defalcare nu este necesară. Este lipsit de logică ca în conținutul unei norme de incriminare (în cadrul aceluiași alineat din același articol) să fie prevăzute două circumstanțe agravante unde una formează generalul, iar alta – specialul. Situația ar fi fost diferită în cazul în care ar fi lipsit în Codul penal circumstanța agravantă „din motive de prejudecată”. Amintim că instituirea noțiunii „din motive de prejudecată” în legea penală a Republicii Moldova a fost realizată după un efort legislativ îndelungat cu implicarea mai multor experți din domeniu. Mai mult, această inovație legislativă (în vigoare din 2022) este în consonanță cu standardele Uniunii Europene.

Totodată, subliniem că, circumstanța „din motive de prejudecată” reflectă deja gradul de pericol social ridicat al unei fapte penale comise din atare motive. Acest lucru e valabil și în cazul în care fapta ilicită este comisă din motive de prejudecată exprimate în ideile preconceptuate ale făptuitorului bazate pe considerente de sex.

În concluzie, în condițiile existenței în Codul penal a agravantei „din motive de prejudecată”, folosită, de altfel, în mai mult de 35 de texte de incriminare, conchidem asupra inoportunității introducerii în legea penală a agravantei „din motive de ură față de femei”.

În continuare, potrivit pct. 11 din proiect, se propune completarea Codului penal cu art. 167¹ cu următorul cuprins:

„Articolul 167¹. Căsătoria forțată

(1) Forțarea persoanei prin utilizarea înșelăciunii, constrângerii, violenței sau amenințării cu violență să se căsătorească sau se angajeze în relații asemănătoare celorla dintre soți (concubinaj), precum și să rămână în astfel de relații

se pedepsește cu amendă în mărime de la 150 până la 1000 unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 160 la 240 de ore, sau cu închisoare de până la 3 ani.

(2) Aceleași acțiuni săvârșite cu bună știință asupra unui minor se pedepsesc cu închisoare de la 3 la 7 ani.”

Din analiza laturii obiective a componenței de infracțiune propuse la art. 167¹, se recomandă revizuirea alin. (1) în redacția proiectului și expunerea acestuia după cum urmează:

„(1) Forțarea persoanei de a se căsători sau de a se implica în relații asemănătoare celor dintre soți (concubinaj), precum și de a rămâne în astfel de relații, săvârșită prin aplicarea violenței sau cu amenințarea aplicării ei”

De precizat că art. 37 din Convenția de la Istanbul (articol care reglementează căsătoria forțată) stabilește drept faptă ilicit „forțarea unui adult sau a unui copil de a încheia o căsătorie”. Același lucru este prevăzut la art. 4 din Directiva UE 2024/1385 a Parlamentului European și a Consiliului din 14 mai 2024 privind combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice.

Prin urmare, excluderea „înșelăciunii” din textul alin. (1) se motivează prin faptul că forțarea (constrângerea) implică aplicarea violenței, amenințări sau altor forme de presiune, aspecte care nu sunt caracteristice înșelăciunii. Astfel, înșelăciunea se bazează pe inducerea în eroare a unei persoane prin prezentarea ca adevărată a unei fapte mincinoase și nu pe exercitarea unei presiuni/constrângeri care să limiteze libertatea de acțiune a persoanei. Nu este exclus ca înșelăciunea să fie utilizată pentru înlesnirea comiterii infracțiunii prevăzute la art. 167¹, însă aceasta nu poate fi apreciată drept modalitate directă de forțare/constrângere a persoanei.

Totodată, utilizarea cuvântului „constrângere” în cadrul alin. (1) se consideră redundantă, or, „forțarea” deja implică un act de constrângere fizică sau psihică.

Cu referire la limitele pedepselor propuse pentru săvârșirea infracțiunii prevăzute la art. 167¹ alin. (1) din redacția proiectului, nu este clar care a fost raționamentul stabilirii unor mai pedepse mai blânde în raport cu pedeapsa prevăzută la alin. (1) art. 167, având în vedere că se propune defalcarea căsătoriei forțate din cuprinsul laturii obiective a infracțiunii de sclavie (alin. (1) art. 167 din Codul penal) și, respectiv, includerea acestor acțiuni într-o componență de infracțiune distinctă.

In concreto, alin. (1) art. 167 din Codul penal prevede răspunderea penală pentru „Punerea sau ținerea unei persoane în condiții în care o altă persoană exercită stăpânire asupra acesteia sau determinarea ei, prin utilizarea înșelăciunii, constrîngerii, violenței sau amenințării cu violență, să se angajeze sau să rămână în raport de concubinaj sau căsătorie”. Pentru comiterea acțiunilor indicate la alin. (1) (inclusiv căsătoria forțată), legiuitorul a prevăzut o pedeapsă cu închisoare de la **3 la 10 ani** cu (sau fără) privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de până la 5 ani. *Per a contrario*, autorii proiectului, pentru comiterea infracțiunii propuse la alin. (1) art. 167¹ – „Căsătoria forțată”, au propus stabilirea unei pedepse cu amendă în mărime de la 150 la 1000 unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 160 la 240 de ore, sau cu închisoare de până la **3 ani**.

Așadar, se constată că, atât limita minimă a pedepsei cu închisoare, cât și cea maximă, a fost redusă substanțial, deși suntem în prezența unor acțiuni absolut similare, inclusiv ca gravitate a pericolului social.

Având în vedere cele menționate supra, **se recomandă ca**, în contextul stabilirii pedepselor pentru comiterea infracțiunii propuse la alin. (1) art. 167¹ în redacția proiectului, să fie luate în considerare limitele pedepselor deja stabilite la alin. (1) art. 167 din Codul penal în sensul măririi. La fel, în ipoteza revizuirii pedepselor propuse la alin. (1) art. 167¹, drept urmare, se recomandă și modificarea limitelor pedepselor stabilite pentru comiterea infracțiunii propuse la alin. (2) art. 167¹ în redacția proiectului.

Dintr-o altă perspectivă, dat fiind faptul că, la etapa actuală, căsătoria forțată poate fi calificată conform art. 167 din Codul penal – „Sclavia și condițiile similare sclaviei”, în contextul intenției de completare a legii penale cu art. 167¹, va fi necesară operarea unor modificări și în cuprinsul dispoziției alin. (1) art. 167. Așadar, se propune completarea art. X cu un punct nou, având următorul cuprins:

„La articolul 167 alineatul (1), textul „sau determinarea ei, prin utilizarea înșelăciunii, constrângerii, violenței sau amenințării cu violență, să se angajeze sau să rămână în raport de concubinaj sau căsătorie” se exclude.”

La pct. 13, se propune completarea Codului penal cu art. 177¹ cu următorul cuprins:

„Articolul 177¹. Acte de persecutare

Urmărirea continuă unei persoane, inclusiv prin intermediul tehnologiilor informației și comunicațiilor electronice, care determină victima să se teamă pentru siguranța sa sau a rudelor apropiate, se consideră act de persecutare și se manifestă cel puțin prin una din următoarele fapte:

a) încercări repetate de a contacta victima prin orice mijloace sau aflarea premeditată în locuri frecventate de aceasta;

b) acțiuni de însoțire sau de supraveghere a victimei la domiciliu, la locul de muncă pe platforme online;

c) amenințări de natură fizică, sexuală, psihologică sau economică, formulate într-o manieră intimidantă prin frecvență sau conținut;

d) răspândirea neconsimțită a informațiilor despre viața intimă a victimei, inclusiv imagini sau înregistrări, fără consimțământul acesteia;

se pedepsește cu amendă în mărime de la 300 la 1000 unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 150 la 240 de ore sau cu închisoare de până la 5 ani. ”

Cu referire la propunerea de completare a Codului penal cu art. 177¹ – „Acte de persecutare, se recomandă revizuirea cuprinsului normelor propuse cu luarea în considerare a următoarelor observații și recomandări:

Inițial, se menționează că, la etapa actuală, pentru comiterea actelor de persecuție, este prevăzută răspunderea contravențională conform art. 78² din Codul contravențional – „Acte de persecuție”. Astfel, având în vedere intenția de a transfera actele de persecuție din sfera contravenționalului în cea a penalului, se impune completarea Articolului XII din proiect cu un nou punct, prin care se va abroga art. 78² din Codul contravențional. În același timp, nu se susține ideea sancționării graduale a actelor de persecuție, atât potrivit legii penale, cât și conform celei contravenționale.

Sub alt aspect, se consideră necesar excluderea modalităților normative alternative de exprimare a actelor de persecutare indicate la lit. c) și d), or, ultimele exced semnificația fenomenului „persecuție”. În acest sens, urmează a fi reținute prevederile art. 34 din Convenția de la Istanbul, denumit generic – „Urmărirea”. Astfel, potrivit articolului prenotat, *„Părțile vor lua măsurile legislative sau alte măsuri necesare pentru a asigura faptul că este incriminat comportamentul intenționat de angajare repetată într-un comportament amenințator direcționat către o altă persoană, determinând-o pe aceasta să se teamă pentru siguranța sa.”*

În versiunea engleză a Convenției, este utilizat termenul de origine engleză - „stalking”, provenind de la verbul „to stalk”, ceea ce, în traducere, semnifică „a urmări”. Totodată, conform Dicționarului Explicativ al Limbii Române prin „persecuție” se înțelege „urmărirea nedreaptă și perseverentă a cuiva, cu intenția de a-i provoca un rău, un neajuns”. Prin urmare, conceptual vorbind, esența „actelor de persecuție” este echivalentă cu esența „urmăririi” („stalking-ului”).

Așadar, având în vedere cele menționate supra, acțiunile manifestate în *„amenințări de natură fizică, sexuală, psihologică sau economică, formulate într-o manieră intimidantă prin frecvență sau conținut”* și *„răspândirea neconsimțită a informațiilor despre viața intimă a victimei, inclusiv imagini sau înregistrări, fără consimțământul acesteia”* nu pot fi apreciate drept modalități normative de comitere a actelor de persecuție. Or, esența actelor de persecuție constă în urmărirea și/sau contactarea repetată și insistentă a victimei, provocându-i acesteia o stare de frică și anxietate. Totodată, nu este exclus ca acțiunile prevăzute la lit. c) și d) în redacția proiectului, să fi calificate, după caz, conform altor componente de infracțiuni din partea specială a Codului penal (ex. art. 155 – „Amenințarea cu omor ori cu vătămare gravă a integrității corporale sau a sănătății”; art. 173 – „Hărțuirea sexuală”; art. 177 – „Încălcarea inviolabilității vieții personale”). De altfel, notăm că norma de la alin. (3) art. 177 din Codul penal deja prevede răspunderea pentru „răspândirea informației cu caracter sexual, incluzând imagini și înregistrări cu conținut sexual, inclusiv prin intermediul tehnologiilor informaționale, în scop de răzbunare, ură, înjosire sau lezare a onoarei și demnității persoanei”.

În opoziție, se apreciază mai reușită formula componentei de contravenție utilizată în cadrul art. 78². Astfel, potrivit articolului prenotat, este stabilită

răspunderea contravențională pentru „Persecutarea în mod repetat a unei persoane căreia i s-a cauzat o stare de anxietate, frică pentru siguranța proprie ori a rudelor apropiate, fiind constrânsă să-și modifice conduita de viață, săvârșită prin: a) urmărirea persoanei; și/sau b) contactarea sau încercarea de a contacta prin orice mijloc sau prin intermediul altei persoane.

Având în vedere cele menționate supra, se propune incriminarea actelor de persecuție prin utilizarea următoarei formule:

„**169¹. Acte de persecuție**

(1) Persecutarea în mod repetat a unei persoane căreia i s-a cauzat o stare de anxietate, frică pentru siguranța proprie ori a rudelor apropiate, fiind constrânsă să-și modifice conduita de viață, săvârșită prin:

a) urmărirea persoanei, inclusiv prin intermediul tehnologiilor informaționale sau rețelelor de comunicații electronice;

b) supravegherea locuinței persoanei, locului de muncă sau a altor locuri frecventate de către aceasta;

c) contactarea sau încercarea de a contacta prin orice mijloc sau prin intermediul altei persoane;

d) expedierea sau oferirea de cadouri, obiecte sau alte materiale nedorite către persoană,

se pedepsește cu amendă în mărime de la 500 la 650 unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 120 la 180 de ore, sau cu închisoare de până la 2 ani

(2) Aceleași acțiuni săvârșite asupra unui membru de familie,

se pedepsește cu amendă în mărime de la 700 la 1000 unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 180 la 240 de ore, sau cu închisoare de la 1 la 3 ani.”

Așadar, având în vedere că prin săvârșirea actelor de persecuție, *de facto*, se atentează asupra libertății psihice, se propune includerea componentei de infracțiune în cadrul Capitolului III din Partea Specială a Codului penal – „Infracțiuni contra libertății, cinstei și demnității persoanei”. Printre altele, se menționează că, din perspectiva dreptului comparat, în cadrul Codului penal al României, componenta de infracțiune care incriminează actele de persecuție (art. 208 - „Hărțuirea”), la fel a fost inclusă în capitolul privind infracțiunile contra libertății persoanei. Totodată, ținând cont de politică punitivă actuală a statului **concretizată în protecția sporită a victimelor violenței în familie, se consideră oportună agravarea răspunderii pentru săvârșirea actelor de persecuție în raport cu un membru de familie.**

La pct. 14, aferent modificării dispoziției alin. (1) art. 201¹, se recomandă substituirea textului „după caz, ” cu cuvintele „inclusiv prin”. Totodată, cuvintele „care se manifestă prin” se vor substitui cu cuvintele „manifestată prin”

La art. XII (Codul contravențional al Republicii Moldova nr. 218/2008):

La pct. 1, se propune completarea art. 37 din Codul contravențional cu alin. (6¹) cu următorul cuprins:

„(6¹) În cazul în care persoana a fost reținută, durata reținerii se scade din sancțiunea stabilită cu muncă neremunerată în folosul comunității, calculându-se o zi de reținere pentru 2 ore de muncă neremunerată în folosul comunității.”.

În raport cu propunerea de la pct. 1, urmează a fi revăzută oportunitatea și necesitatea acesteia, din următoarele considerente:

Potrivit art. 435 alin. (1) din Codul contravențional, „Reținerea nu poate depăși 3 ore, cu excepția cazurilor prevăzute de prezentul articol.” Totodată, în conformitate cu alin. (2) din cadrul aceluiași articol, Reținerea poate fi aplicată pe un termen mai mare decât cel indicat la alin. (1), cu autorizația judecătorului de instrucție sau, în lipsa acesteia în cazuri excepționale, cu ulterioara autorizare, dar, în ambele cazuri, nu mai mult de 24 de ore: a) până la examinarea cauzei contravenționale – persoanei suspectate de săvârșirea unei contravenții pentru care sancțiunea prevede arestul contravențional; b) pentru a identifica persoana și a clarifica circumstanțele contravenției – persoanelor care au încălcat regulile de ședere a cetățenilor străini și apatrizilor în Republica Moldova, regimul frontierei de stat, regimul zonei de frontieră sau regimul punctelor de trecere a frontierei de stat; c) dacă există unul din cazurile prevăzute la art. 166 alin. (1) și (3) din Codul de procedură penală nr. 122/2003 și persoana este suspectată de săvârșirea unei contravenții pentru care sancțiunea prevede arestul contravențional.

Astfel, având în vedere că legislația contravențională stabilește un termen general al reținerii de **3 ore** și, doar anumite cazuri speciale, posibilitatea reținerii pe un termen de **24 de ore**, probabilitatea aplicării prevederilor alin. (6¹), va fi una extrem de redusă. Plus la aceasta, cum ar urma să se deducă perioada reținerii în cazul în care aceasta e până la 24 de ore (e.g. persoana a fost reținută 3 ore, sau 2 ore)!!?

La pct. 2, se propune completarea dispoziției alin. (3) art. 41 cu următorul enunț: „În cazul contravențiilor prevăzute la art. 78¹ și 318¹, instanța de judecată obligă contravenientul să participe la programe probaționale.”.

În acest sens, având în vedere că componența de contravenție prevăzută la art. 78¹, este deja prevăzută în cadrul redacției în vigoare a alin. (3) art. 41 din Codul contravențional, judecătorul având discreția de a obliga sau nu contravenientul la participarea în cadrul programelor probaționale, se recomandă substituirea textului „art. 78–78²” cu textul „art. 78, art. 78²”.

Dintr-o altă perspectivă, este neclară abordarea neuniformă a autorilor proiectului privind stabilirea obligației participării contravenientului la programe probaționale în ipoteza comiterii contravenției de violență familie (art. 78¹ din Codul contravențional), pe de o parte, și inexistența unei asemenea prevederi în ipoteza comiterii infracțiunii de violență în familie (art. 201¹ din Codul penal), pe de altă

parte. Așadar, se impune a fi revăzută intenția autorilor în vederea respectării unei abordări uniforme și raționale aferent obligării persoanei de a participa la programe probaționale, atât sub aspectul legii penale, cât și legii contravenționale.

La pct. 3, se propune o nouă denumire a art. 64 din Contravențional, având următoarea formulă: „Încălcarea deciziei autorității tutelare privind modul de realizare a dreptului de comunicare cu copilul”. La moment, art. 64 are următoarea denumire: „Împiedicarea exercitării dreptului de a comunica cu copilul și de a-l educa”. Nu este clară necesitatea, precum și impactul pozitiv al acestei intervenții legislative. Or, la moment, denumirea 64 din Codul contravențional, înglobează efectiv atât componenta de contravenție prevăzută la alin. (1) – „Împiedicarea neîntemeiată a unuia dintre părinți (a ambilor părinți) să ia parte la educarea copilului”, precum și componenta de contravenție prevăzută la alin. (2) – „Încălcarea de către părinți/reprezentanți legali, bunici, frați sau surori ale copilului a deciziei autorității tutelare privind stabilirea modului de realizare a dreptului de comunicare cu copilul”.

Prin urmare, urmează a fi revăzută oportunitatea și necesitatea modificării propuse la pct. 3.

La pct. 4, în cadrul dispoziției alin. (3) art. 378 din Codul contravențional, se propune substituirea textului „persoanei pasibile de răspundere contravențională dreptul ei de a fi asistată de un apărător” cu textul „victimei și persoanei pasibile de răspundere contravențională dreptul lor la asistență juridică, în condițiile legii.

În vederea îmbunătățirii prevederii de modificare indicate la pct. 4, se recomandă expunerea acesteia după următoarea formulă:

4. La articolul 378 alineatul (3), după cuvintele „răspundere contravențională” se completează cu textul „precum și victimei, dacă există, ”

La art. XIII (Codul de procedură penală al Republicii Moldova nr. 122/2003):

La pct. 1, se propune completarea alin. (4) art. 58 din Codul de procedură penală cu punctul 7) cu următorul cuprins:

„7) să fie informată fără întârzieri, atunci când persoana reținută, aflată în arest sau condamnată este eliberată sau evadează din detenție, cu explicații despre măsurile necesare de protecție.”.

Cu referire la propunerea indicată la pct. 1, deși se consideră judicioasă crearea unui instrument de informare a victimelor infracțiunii, urmează a fi luate în considerare posibile problematice în implementarea a unui mecanism ce ar permite realizarea în practică a obligației de informare a victimei infracțiunii despre eliberarea persoanei din instituția penitenciară. În acest sens, este necesară luarea în considerare a următoarelor aspecte:

În primul rând, se menționează că, la etapa actuală, instituțiile penitenciare nu dețin și nu prelucrează date cu caracter personal ce aparțin victimelor infracțiunii.

Astfel, în vederea executării procedurii propuse de autorii proiectului, instituțiile de detenție ar trebui să creeze un dosar separat al victimelor care să conțină datele de contact ale acestora, fapt ce excedă competența atribuită acestora prin lege.

Mai mult, propunerile ce țin de informarea victimei despre eliberare persoanei din detenție (reținere, arest, ispășirea pedepsei privative de libertate) inclusiv evadare, necesită a fi precizate prin descrierea mecanismului de executare în dependență de etapa procesuală (urmărire penală, etapa judecării cauzei, executarea pedepsei). În acest sens, se menționează că în vederea informării victimei despre eliberarea persoanei reținute, aflate în arest sau condamnate, precum și despre evadarea din detenție, este necesar accesul efectiv la datele cu caracter personal din cadrul cauzei/dosarului penal. Astfel, la etapa de urmărire penală, accesul la datele victimei ce se conțin în dosar, îl are doar organul urmărire penală. În ipoteza transmiterii dosarului în instanța de judecată, accesul efectiv la materialele dosarului revine instanței de judecată.

Așadar, se evidențiază faptul că proiectul de lege nu conține prevederi care să reglementeze particularitățile informării victimei despre eliberarea persoanei reținute, aflate în arest sau condamnate, precum și despre evadarea din detenție, nefiind stabilit organul/organele responsabile în acest sens, atribuțiile acestora, mecanismul de informare a victimei etc. Drept urmare, se consideră necesar concretizarea aspectelor evidențiate.

În al doilea rând, cuvintele „cu explicații despre măsurile necesare de protecție” se apreciază drept neclare, or, autorul proiectului n-a desfășurat esența/tipul măsurilor necesare de protecție care urmează a fi luate de către victimă în ipoteza când persoana reținută, aflată în arest sau condamnată este eliberată sau evadează din detenție.

Prin urmare, având în vedere cele menționate supra, măsura informării victimei infracțiuni despre eliberarea persoanei din instituția penitenciară, la etapă actuală, se apreciază drept complicată din perspectiva aplicării în practică, luând în considerare lipsa unui mecanism juridic care să reglementeze în detaliu aspectele evidențiate mai sus.

La pct. 3, aferent completării dispoziției alin. (4) art. 138⁴ din Codul de procedură penală, având în vedere recomandările de incriminare a actelor de persecuție expuse mai sus, textul „177¹, ” se va substitui cu textul „169¹, ”. Recomandarea este valabilă și în raport cu pct. 4 din proiect, aferent propunerii de modificare a dispoziției alin. (3) art. 138⁵ din Codul de procedură penală.

Cu referire la pct. 5, aferent propunerii de modificare a alin. (2) art. 142 din Codul de procedură penală, aceasta nu poate fi susținută în contextul observațiilor și argumentelor reținute la analiza Art. IV din proiect.

În raport cu propunerile de modificare indicate la pct. 8, cu excepția propunerii de modificare a alin. (4) art. 215¹ din Codul de procedură penală, acestea nu pot fi

susținute reieșind din observațiile și argumentele reținute în contextul analizei pct. 6 Art. I din proiect.

La pct. 9, cu referire la propunerea de completare a Codului de procedură penală cu art. 215² – „Sistarea accesului la date informatice cu conținut abuziv”, aceasta urmează a fi revăzută în contextul existenței mecanismului de sistare a accesului la o pagină web sau de eliminare a conținutului online la sursă, reglementat în mod detaliat în cadrul *Legii nr. 20/2009 privind prevenirea și combaterea criminalității informatice*.

In concreto, potrivit art. 4² alin. (1) lit. a) din *Legea nr. 20/2009*, o pagină web poate fi considerată ca fiind destinată și utilizată pentru pregătirea sau comiterea infracțiunilor în cazul în care informația publicată sau oferită în orice mod pe aceasta, inclusiv sub formă de linkuri, dacă afișarea sau distribuirea informației respective reprezintă în sine o faptă infracțională prevăzută la art. 173 – „Hărțuirea sexuală”, 175¹ – „Ademenirea minorului în scopuri sexuale”, 177 – „Încălcarea inviolabilității vieții personale”, 178 – ” Violarea dreptului la secretul corespondenței”, 186 – „Furtul”, 189 – „Șantajul”, 190 – „Escrocheria”, 208¹ - „Pornografia infantilă”, 237 – „Fabricarea sau punerea în circulație a cardurilor sau a altor instrumente de plată false”, 245¹⁰ – Obținerea ilegală și/sau divulgarea informațiilor ce constituie secret comercial, bancar sau fiscal sau 259–261¹ din *Codul penal nr. 985/2002*.

De precizat, că în cadrul art. 4² alin. (1) din *Legea nr. 20/2009*, sunt prevăzute și alte criterii care pot sta la baza sistării emiterii ordinului de sistare a accesului la o pagină web sau de eliminare a conținutului la sursă, cum ar fi: b) informația respectivă este utilizată pentru determinarea potențialei victime a infracțiunii să furnizeze anumite date sau să întreprindă alte acțiuni cu scopul de a obține un beneficiu material pentru sine sau pentru o altă persoană; sau f) informația respectivă este utilizată pentru distribuirea, difuzarea, importarea, procurarea, schimbarea, folosirea sau păstrarea de imagini sau alte reprezentări ale unui sau mai multor copii implicați în activități sexuale explicite, reale sau simulate, ori de imagini sau alte reprezentări ale organelor sexuale ale unui copil, reprezentate într-o manieră lascivă sau obscenă.

Prin urmare, în vederea eliminării unor divergențe și neclarități dintre prevederile Codului de procedură penală și, respectiv, prevederile *Legii nr. 20/2009*, se consideră judicioasă excluderea pct. 9 din cadrul Art. XIII. Totodată, având în vedere obiectul conex al pct. 10 și 11 din același Articol, se impune și excluderea acestora.

În continuare potrivit proiectului de lege, la art. 259 alin. (3) din Codul de procedură penală, după textul „sau conexă actelor de corupție, ” se propune completarea cu textul „infracțiuni de violență în familie și infracțiuni privind viața sexuală, ”. La fel, în conformitate cu pct. 12, o intervenție similară se propune și în raport cu art. 345 alin. (1) din Codul de procedură penală.

Cu referire la propunerile legislative nominalizate supra, acestea urmează a fi revăzute, din următoarele considerente:

Inițial, se remarcă faptul că, cuprinsul dispozițiilor alin. (3) art. 259 și, respectiv, alin. (1) art. 345, se află în legătură cu prevederile generale ale Codului de procedură penală. Astfel, potrivit alin. (3) art. 20 din Codul de procedură penală, „Urmărirea penală și judecarea cauzelor penale privind infracțiunile de corupție, cele conexe actelor de corupție, a cauzelor penale în care sunt persoane aflate în arest, precum și minori se fac de urgență și în mod prioritar.”.

În speță, infracțiunile de violență în familie și infracțiunile privind viața sexuală, nu se regăsesc în cadrul textului alin. (3) art. 20 din Codul de procedură penală.

Pe lângă aceasta, în cadrul notei de fundamentare, nu se regăsesc argumente bazate pe o analiză multiaspectuală și care ar demonstra necesitatea desfășurării urmăririi penale și judecării cauzelor penale privind infracțiunile de violență în familie și infracțiunile privind viața sexuală în regim de urgență și în mod prioritar.

Mai mult, operarea unei asemenea modificări, creează riscul unei discriminări în raport cu victimele altor infracțiuni (ex. traficul de ființe umane; tortura, tratamentul inuman sau degradant). Spre exemplu, nu este clară stabilirea judecării în regim de urgență și în mod prioritar a unei cauze de violență în familie în raport cu o cauză penală privind traficul de ființe umane, infracțiune care nu este inclusă în cadrul alin. (3) art. 20 din Codul de procedură penală.

Complementar, se impune precizarea că, potrivit regulii generale, urmărirea penală și judecarea cauzelor penale se face în **termene rezonabile** (art. 20 alin. (1) din Codul de procedură penală). Derogarea de la această regulă poate fi admisă doar în anumite situații justificate, fiind bazată pe o analiză și practică anterioară care să demonstreze necesitatea desfășurării urmăririi penale/judecării cauze în regim de urgență și în mod prioritar. Respectiv, nu este recomandată extinderea permanentă și a listei cazurilor care urmează a fi examinate în regim de urgență.

Totodată, se atenționează că extinderea cazurilor care urmează a fi examinate în regim de urgență și în mod prioritar, ar crea o supraîncărcare atât organului de urmărire penală, cât și a instanței de judecată. Acest din urmă fapt, va afecta inevitabil termenul rezonabil și calitatea procesului penal.

Prin urmare, propunerile din proiectul de lege aferente alin. (3) art. 259 și alin. (1) art. 345, urmează a fi excluse din proiectul de lege ca fiind contrare prevederilor art. 9 alin. (1) din Codul de procedură penală, potrivit căruia, „Toți sînt egali în fața legii, a organelor de urmărire penală și a instanței de judecată fără deosebire de sex, rasă, culoare, limbă, religie, opinie politică sau orice altă opinie, origine națională sau socială, apartenență la o minoritate națională, avere, naștere sau orice altă situație.”.

La art. XIV (Codul de executare al Republicii Moldova nr. 443/2004):

Cu referire la alin. (4) art. 321¹ în redacția proiectului, având în vedere argumentele și observațiile reținute cu privire la Art. I pct. 6 din proiect, se recomandă excluderea prevederii nominalizate.

Prevederile propuse la art. 321² al proiectului de lege, considerăm că trebuie reformulate și incluse în art. 278⁷ din Codul de procedură civilă și art. 215¹ din Codul de procedură penală cu excluderile de rigoare.

Astfel, organul de probațiune nu asigură executarea măsurilor de protecție stipulate la art. 278⁷ alin. (2) lit. a) - d) din Codul de procedură civilă și la art. 215¹ alin. (3) lit. a) - d) din Codul de procedură penală, organul de probațiune asigură monitorizarea electronică a măsurilor de protecție enunțate în actele legislative. Iar, atribuirea spre executare a acestor măsuri de protecție organului de probațiune va genera imposibilitatea reală de executare efectivă.

De asemenea, menționăm că, există o abordare neclară în prevederile propuse la alin. (1) și alin. (2) al art. 321² în delimitarea de competență a organului de poliție și organului de probațiune la executarea măsurilor de protecție deoarece măsurile de protecție stipulate la art. 278⁷ alin. (2) lit. a) - d) din Codul de procedură civilă și la art. 215¹ alin. (3) lit. a) - d) din Codul de procedură penală precum, obligarea de a părăsi temporar locuința comună ori de a sta departe de locuința victimei; obligarea de a sta departe de locul aflării victimei, la o distanță ce ar asigura securitatea victimei, excluzând și orice contact vizual cu ea sau cu copiii acesteia, cu alte persoane dependente de ea; interzicerea oricărui contact, inclusiv telefonic, prin corespondență sau în orice alt mod, cu victima sau cu copiii acesteia, cu alte persoane dependente de ea; interzicerea să se apropie de anumite locuri: locul de muncă al victimei, locul de studii al copiilor, alte locuri determinate pe care persoana protejată le frecventează, nu pot fi executate la modul practic de către organul de probațiune deoarece necesită intervenția promptă la fața locului a organelor de poliție pentru asigurarea securității victimei sau prevenirii unei infracțiuni.

Cu referire la prevederile propuse la alin. (3) al art. 321², se menționează că mecanismul propus implică creșterea volumului de lucru și extinderea numărului de consilieri de probațiune.

Astfel, propunem completarea art. 215¹ din Codul de procedură penală cu alineatul 5¹), în următoarea redacție:

”5¹) Ordonanța de protecție privind aplicarea programului special de tratament sau de consiliere pentru reducerea sau dispariția violenței este expediată pentru executare organului de probațiune de la locul aflării bănuțului, învinutului, inculpatului.”

Subsecvent, subliniem că nu este reglementat în proiect care este consecința juridică în cazul neexecutării măsurii de protecție privind programul special sau abandonării programului special de tratament sau de consiliere pentru reducerea sau dispariția violenței.

Potrivit prevederilor articolului 321² alin. (4), se propune ca executarea măsurilor de protecție prevăzute la articolul 278⁷ alin. (2) lit. e) și h) din Codul de procedura civilă (adică *e) obligarea de a contribui la întreținerea copiilor pe care îi are în comun cu victima* și *h) stabilirea unui regim temporar de vizitare a copiilor săi minori*) să fie pusă pe seama autorității tutelare locale, astfel fiind instituită o atribuție/obligație nouă pentru aceasta. Nu se susține propunerea dată, deoarece executarea acestor măsuri trebuie să fie făcută de executorul judecătoresc, care deține competențele și practica necesară pentru a asigura aplicarea acestora. Din nota de fundamentare, nu este clar în ce măsură autoritatea tutelară locală ar putea asigura implementarea acestor două măsuri la modul practic, din care considerent se propune revizuirea acesteia.

În raport cu norma propusă la alin. (5) art. 321², urmare a observațiilor reținute în analiza aferentă propunerilor indicate la Art. XIII pct. 9 din proiect, se recomandă excluderea prevederii nominalizate. În aceeași ordine, se impune excluderea din proiect a prevederii indicate la alin. (4) art. 321³ și, respectiv, alin. (1) art. 321⁶ în redacția proiectului.

La art. 321³ alin. (2), se propune modificarea textului: „procesul-verbal privind înmânarea copiei ordonanței de protecție” cu textul: „proces-verbal privind informarea/înmânarea actului de procedură”, ținând cont de actele procesuale utilizate în prezent de către organele de drept.

Prevederile din proiect consacrate la art. 321⁶, considerăm că pot fi reformulate și incluse în cadrul *Hotărârii Guvernului nr. 1322/2016 privind monitorizarea electronică a persoanelor*, iar prevederile art. 321⁷ privind derularea programelor speciale pentru reducerea violenței ca măsură de protecție pot fi introduse în prevederile *Regulamentul de planificare a probațiunii, aprobat prin ordinul ministrului justiției nr. 347/2019* și actele normative interne.

Cu referire la art. 321⁷ alin. (2), modificările se consideră a fi inoportune, or potrivit art. 199 alin. (3) Cod de procedură penală, aducerea silită se efectuează în baza unei ordonanțe de aducere silită, eliberate de organul de urmărire penală sau a încheierii instanței de judecată și se referă la procesul de urmărire penală. În cadrul procesului contravențional, instituția aducerii silite este prevăzută în art. 382 din Codul contravențional, și la fel se referă în exclusivitate la procedura contravențională.

Concomitent, poate fi supusă aducerii silite persoana pentru care este obligatorie citarea în cadrul procesului penal sau contravențional, ceea ce semnifică că este participant al procesului și deține statut procesual.

Astfel, modificările propuse în proiect pun în dificultate angajatul Poliției, impunând acțiuni de depășire a atribuțiilor de serviciu.

Similar celor expuse supra, nu se susțin și modificările propuse la art. 321⁸ alin. (2).

La art. 321⁸, se necesită de corectat referința la „art. 321³ alin. (5)”, deoarece art. 321³ în redacția proiectului conține doar 4 alineate.

Cu referire la cuprinsul alin. (1) și (3) din cadrul art. 321⁸ în redacția proiectului, reiterăm că partea ce ține de executarea/monitorizarea executării măsurilor de ordonanță de protecție, ține de competența executorului judecătoresc și nu a autorității tutelare.

La art. XIV (Codul de procedură civilă al Republicii Moldova nr. 225/2003):

Potrivit proiectului de lege, se propune abrogarea lit. h) din cadrul alin. (2) art. 278⁷ din Codul de procedură civilă. În acest sens, se menționează că la alin. (2) art. 278⁷, sunt stabilite o serie de obligații/interdicții ce pot fi aplicate în privința agresorului în ipoteza admiterii de către instanța de judecată a cererii privind aplicarea măsurilor de protecție și, respectiv, emiterii ordonanței de protecție. Astfel, la lit. h) din cadrul alin. (2) art. 278⁷, este prevăzută posibilitatea stabilirii de către instanța de judecată a unui regim temporar de vizitare de către agresor a copiilor săi minori.

Cu referire la propunerea de abrogare a unei asemenea prerogative din partea instanței de judecată concretizată în stabilirea unui regim temporar de vizitare a copiilor săi minori, nu sunt clare raționamentele care stau la baza acestei soluții. Dacă s-a dorit excluderea legală a oricăror posibilități de vizitare de către agresor a copiilor săi minori, atunci se impune a fi evidențiat că această măsură este deja posibilă, având în vedere existența interdicției stabilite la lit. c) din cadrul alin. (2) art. 278⁷. Astfel, potrivit normei prenotate, instanța de judecată poate dispune interzicerea oricărui contact, inclusiv telefonic, prin corespondență sau în orice alt mod, cu victima sau cu copiii acesteia, cu alte persoane dependente de ea.

Scopul prevederii indicate la lit. h) din cadrul alin. (2) art. 278⁷, se relevă în posibilitatea stabilirea de către instanța de judecată unui regim temporar de vizitare a copiilor săi minori, în cazul când agresorul nu prezintă riscuri pentru victimă sau copii săi. Mai mult, măsura dată nu este una obligatorie, stabilirea ei fiind la discreția instanței de judecată, reieșind din caracteristicile particulare ale cauzei.

Prin urmare, având în vedere cele menționate supra, nu se consideră oportună abrogarea lit. h) din cadrul alin. (2) art. 278⁷ din Codul de procedură civilă.

În continuare, cu referire la modificarea propusă la lit. e) alin. (2) art. 278⁷, se recomandă revizuirea acesteia și expunerea după cum urmează:

„la litera e), după cuvântul „obligarea” se completează cu textul „ , până la încetarea măsurilor de protecție, ”; ”.⁷

În raport cu propunerile de completare a alin. (2) din cadrul art. 278⁷ cu literele k), l) și m) în redacția proiectului, acestea nu pot fi susținute și, respectiv, se vor exclude din cadrul Art. XIV. Sub acest aspect, urmează a fi reținute argumentele și observațiile oferite cu ocazia analizei pct. 6 Art. I din proiectul de lege. Totodată, se

excluse și propunerea de completare art. 278⁷ cu alin. (4¹), având în vedere conexiunea propunerile de completare a alin. (2) din cadrul art. 278⁷ cu literele k), l) și m).

Potrivit proiectului de lege, se propune completarea art. 278⁷ cu alin. (2³) cu următorul cuprins: „(2³) Măsurile de protecție prevăzute la alin. (1) lit. b)–d), f), i), k), l), m) pot fi aplicate în cazul oricăror forme de violență împotriva femeilor, prevăzute de Convenția de la Istanbul.”.

Cu referire la propunerea indicată supra, se atenționează asupra faptului că, în ipoteza extinderii posibilității aplicării măsurilor de protecție indicate la alin. (1) art. 278⁷ și în raport cu oricare formă de violență asupra femeilor prevăzute de Convenția de Istanbul, s-ar crea o supraîncărcare a organelor statului. Această extindere presupune un efort suplimentar semnificativ din partea instituțiilor statului. Poliția, instanțele judecătorești, serviciile de asistență socială și alte structuri implicate trebuie să dispună de resurse umane suplimentare pentru monitorizarea cazurilor, pentru emiterea și punerea în aplicare a obligațiilor și restricțiilor stabilite la alin. (1) art. 278⁷ din Codul de procedură civilă, precum și pentru intervenții în situații de nerespectare a acestora.

Astfel, se impune o evaluare obiectivă a capacităților statului, atât din punct de vedere a resurselor financiare, cât și a celor umane, în vederea capacitării și gestionării eficiente a tuturor cazurilor în care se pot aplica anumite obligații sau restricții față de persoanele care au comis anumite forme de violență împotriva femeilor și care sunt prevăzute de Convenția de la Istanbul.

Având în vedere cele menționate supra, se recomandă implementarea etapizată a intenției autorilor privind aplicarea măsurilor de protecție indicate la alin. (1) art. 278⁷ din Codul de procedură civilă în cazul oricăror forme de violență împotriva femeilor. Astfel, la etapa inițială, poate fi analizată oportunitatea posibilității aplicării anumitor măsuri de protecție doar în raport cu cazurile de violență sexuală împotriva femeilor. Ulterior, după o perioadă de timp, va putea fi analizată posibilitatea extinderii domeniului de aplicare a măsurilor nominalizate.

La art. XV (Legea nr. 713/2001 privind controlul și prevenirea consumului abuziv de alcool, consumului ilicit de droguri și de alte substanțe psihotrope):

La pct. 2, se propunea expunerea într-o nouă redacție a dispoziției alin. (1) art. 14 din *Legea nr. 713/2001*, după cum urmează:

„(1) Trimiterea la examen medical în comisia necrologică conform art. 13 se face de comisia pentru probleme sociale din raza domiciliului sau reședinței persoanei în timp de 24 de ore de la primirea demersului sau sesizări, la solicitarea rudelor acesteia, la inițiativa instituțiilor medicale, autorităților administrației publice centrale și locale enumerate la art. 8 din *Legea nr. 45/2007* cu privire la

prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței în familie sau din oficiu.”.

Inițial, cu referire la cuprinsul alin. (1) art. 14 în redacția proiectului, se notează asupra necesității substituirii cuvântului „necrologică” cu cuvântul „narcologică”.

Sub alt aspect, se impune a fi revăzută stabilirea unui termen de 24 de ore în vederea trimiterii persoanei la examinare medicală în comisia narcologică. Or, termenul dat se apreciază ca fiind foarte scurt, fiind creat riscul imposibilității respectării în practică a acestuia.

Complementar, se consideră inoportună stabilirea atribuției pentru autoritățile administrației publice centrale enumerate la art. 8 din *Legea nr. 45/2007* (Ministerul Muncii și Protecției Sociale, Ministerul Sănătății, Ministerul Educației și Cercetării, Ministerul Afacerilor Interne, Ministerul Justiției), de a trimite persoana la examinare medicală în comisia narcologică. Or, atribuția în cauză nu corespunde competențelor stabilite pentru fiecare autoritate a administrației publice centrale în parte la art. 8 din *Legea nr. 45/2007*. În aceeași ordine de idei, urmează a fi revăzută și necesitatea stabilirii atribuției pentru autoritățile administrației publice locale enumerate la art. 8 din *Legea nr. 45/2007* de a trimite persoana la examinare medicală în comisia narcologică, or, reprezentanții autorității publice locale deja fac parte din cadrul comisiei pentru problemele sociale.

În altă ordine de idei, proiectul de act normativ urmează a fi revizuit prin prisma normelor de tehnică legislativă.

Astfel, pentru exprimarea normativă a intenției de modificare a actului normativ se nominalizează expres textul vizat, cu toate elementele de identificare necesare, iar dispoziția propriu-zisă se formulează utilizându-se sintagma „se modifică după cum urmează:”, urmată de redarea modificărilor. În cazul expunerii în redacție nouă a conținutului unui element structural sau a unei părți a acestuia, sau în cazul operațiunii de completare cu o nouă dispoziție se va utiliza sintagma „va avea următorul cuprins:”, urmată de redarea noului text. Totodată, în contextul dispoziției introductive privind modificarea actului normativ, recomandăm să nu se dubleze această idee și să nu se repete de fiecare dată că textul se modifică.

Cuvintele „se exclude” se utilizează pentru exprimarea normativă a intenției de excludere a unor cuvinte, sintagme, propoziții, poziții, iar cuvintele „se abrogă” se utilizează exprimarea normativă a intenției de scoatere din vigoare a unor elemente structurale.

În conformitate cu uzanțele de tehnică legislativă se va folosi cuvântul „textul” pentru individualizarea unor cuvinte și cifre, cuvinte și semne de punctuație, cifre și semne de punctuație, iar în celelalte cazuri, pentru formularea dispozițiilor de modificare, se vor utiliza termenii „cuvântul”/„cuvintele”.

Subsidiar, se impune revizuirea numerotării elementelor structurale din cadrul proiectului de lege.

Cu referire la cuprinsul Notei de fundamentare, potrivit *Legii nr. 100/2017 cu privire la actele normative*, la compartimentul 4.2 „*Impactul financiar și argumentarea costurilor estimative*”, se descrie impactul financiar asupra bugetelor, cu indicarea costurilor necesare pentru punerea în aplicare a actelor normative, reflectate pe bugete componente ale bugetului public național și pe ani bugetari, inclusiv a resurselor de la partenerii de dezvoltare, sau cu identificarea economiilor în cadrul bugetelor actuale care ar putea fi realocate în scopuri propuse și, după caz, cu prezentarea informațiilor privind veniturile generate/ratate în baza noilor reglementări.

Drept urmare, ținând cont că prevederile proiectului de lege înaintat va condiționa alocarea mijloacelor financiare suplimentare din bugetul de stat, este necesar de a completa Nota de fundamentare cu impactul financiar și sursele de acoperire a costurilor necesare pentru punerea în aplicare a legii.

În contextul celor expuse mai sus, Guvernul comunică susținerea proiectului de lege pentru modificarea unor acte normative (inițiativa legislativă nr. 70 din 06.03.2025), însă, cu luarea în considerare a observațiilor și recomandărilor de completare și revizuire expuse în prezentul aviz.